

УДК 811.111(072)

КАПІТАН Тетяна Анатоліївна –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: Kapitan_18@mail.ua

РОЛЬ ПІСНІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Думка про важливість використання засобів емоційного впливу на учнів під час навчання іноземних мов не нова. Нині також існує потреба впровадження в практику навчальних матеріалів, які можуть забезпечувати не тільки оволодіння іноземною мовою, а й сприяти формуванню естетичного смаку школярів. Зокрема гуманізація освіти передбачає залучення учнів до культурної спадщини й духовних цінностей свого народу й інших народів світу. Як відомо, в процесі вивчення іноземної мови учнів ознайомлюють з англійськими країнами, з їхньою культурою, історією, мистецтвом, літературою, традиціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці й методисти багато десятиліть вивчають проблему використання пісень та музики на уроках іноземної мови. У сучасних освітніх умовах ця проблема також привертає увагу багатьох дослідників, учителів - практиків та методистів, з-поміж яких М. Ляховицький, О. Миролубов, І. Ільчишин, О. Метьолкіна, О. Михайлова, О. Стом. Учені вказують на ефективність використання пісень на уроках іноземної мови. Наприклад, В. Лобанов працював над дослідженням ролі віршів і пісень у вивченні граматики англійської мови.

Мета статті – визначення ролі пісні на уроках англійської мови, дослідження ефективності навчання, що передбачає використання пісень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як засвідчує практика навчання, музика є одним з ефективних засобів впливу на почуття та емоції учнів. Використання пісень, на уроках іноземної мови заохочує учнів засвоєння культури країни, мову якої вивчають. За твердженням І. Орехової, пісня – це прекрасний засіб підвищення зацікавленості до країни й до мови, яка представляє цю країну [5, с. 29].

Загальновідомо, що пісня сприяє естетичному вихованню учнів, об'єднує колектив, більш повно розкриває творчі здібності кожного. Завдяки музиці на уроці встановлюється сприятливий психологічний клімат, а також знижується психологічне

навантаження й активізується мовна діяльність. З огляду на це зростає емоційний тонус та підтримується інтерес учнів до вивчення іноземної мови.

На думку психологів, учні є особливо чутливими та сприйнятливими до чужої культури. Спеціально підібрані вчителями пісні стимулюють образне мислення, а також формують добрий смак, що сприяє створенню передумов для всебічного розвитку особистості учня. За твердженням Н. Білоножко, першокласник легко запам'ятовує те, що зацікавило, викликало сильні емоції. Привабливість та яскравість є пріоритетними для запам'ятовування в цьому віці. Дитину цікавить те, що належить до її інтересів або становить для неї тимчасову значущість. Окрім того, у дітей молодшого віку спостерігається вроджений високий рівень музичних здібностей [1, с. 14].

Безперечно, пісні є одним з найважливіших жанрів музичної творчості, який здатний за наявності тексту досить точно віддзеркалити всі аспекти соціального життя народу в країні, мову якої вивчають. На нашу думку, пісня виконує комунікативну функцію, яку передає автор у змісті для адресата. Також кожна пісня впливає на емоції людини та її пам'ять, що надає неоціненну допомогу під час вивчення іноземних мов у школі.

На думку О. Вишневського, пісня на уроці як засіб засвоєння мови. Пісня є різновидністю вправи, а водночас і засобом підвищення настрою учнів і формування позитивного ставлення до предмета [3, с. 72].

Зокрема, пісня є одним з видів мовленнєвого спілкування, що сприяє більш міцному засвоєнню й розширенню лексичного запасу, оскільки в процесі опрацювання її тексту передбачено роботу з новими словами та виразами. Відому лексику, яка трапляється в піснях, подають у новому контексті, що допомагає її активізувати. Під час такої діяльності також краще засвоювати граматичні конструкції. Уважаємо, що використання пісні на уроках дає змогу вдосконалювати навички іншомовної вимови, розвивати музичний слух учнів, оскільки розучування й виконання коротких та нескладних пісень і багатьма повторами допомагає закріпити правильну артикуляцію звуків, правила фразового

наголосу, особливості ритму й т. д. Опрацювання пісні й інших музичних творів стимулює складання монологічних та діалогічних висловлень. Вони служать основою формування мовленнєво-розумової діяльності школярів, сприяють розвитку вмінь використовувати підготовлене й непідготовлене мовлення.

У процесі вивчення іноземних мов передбачено використання пісень на різних етапах уроку:

1. Фонетична зарядка на початку уроку, яка вимагає підбору коротких пісень з чітким ритмом та повторами. Наприклад:

I have a father,
I have a mother,
I have a sister,
I have a brother.
Father, mother, sister, brother –
Hand in Hand with one another.

2. Під час закріплення лексичного матеріалу. Наприклад, пісня «My eyes can see» – назви частин тіла:

My eyes can see
My eyes can ...,
My ears can ...,
My nose can ...,
My mouth can ...,
My head can ...,
My arms can ...,
My legs can ...

Для закріплення граматичного матеріалу, наприклад:

а) прочитайте слова з пісні та знайдіть прикметники:

The Family
Maybe, someone leads you into temptation
Wish fascination and charm in her eyes.
But only family cups on relations,
Family is your support and sunrise.
Don't look for cause in your heart and your

soul

If you are hurt by despair so hard,
Only the family in times of dole
Will give you a hand and will cheer up.
Refrain:
My family, dear, from father to children,
From mother let daughter take only the good.
My family, dear, through all Ukraine we are
With the highest branches and the deepest

root.

б) під час вивчення Future Simple можна запропонувати прослухати пісню й заповнити пропуски:

New year Day
New year Day ... soon be here,
And I can hardly wait.
New Year Day ... soon be here,
And I can hardly wait.
Santa ... be coming,

Soon he ... be coming
New Year Day ... soon be here,
And I can hardly wait.

3. Для оволодіння навичками іншомовної вимови, а також покращення артикуляції. У кожній підібраній пісні мають бути слова з різними аспектами вимови (наголос, інтонація). Окрім того, пісні потрібно вибирати зрозумілі, нешвидкі й нескладні для запам'ятовування. Наприклад, можна запропонувати такі пісні:

- для відпрацювання вимови звука [l]:

Mary Had a Little Lamb
Mary had a little lamb,
Little lamb, little lamb,
Mary had a little lamb.
Its fleece was white as snow...

- для формування правильної вимови звука [w]:

Why do you cry, Willy?
Why do you cry?
Why, Willy? Why, Willy?
Why, Willy? Why?

4. Для розвитку умінь аудіювання. Під час вибору матеріалу для аудіювання вчитель повинен враховувати вікові та психологічні особливості школярів, а також поєднання теми уроку зі змістом пісні. Наприклад:

1) прослухайте пісню і намалуйте те, що ви почули;

2) прослухайте пісню і скажіть, чи були в ній такі назви предметів.

5. Для релаксації всередині або наприкінці уроку, щоб зняти напругу й відновити працездатність учнів [4, с. 3]. Наприклад, пісня «If You Are Happy»:

If you are happy and you know it
Clap your hand
If you are happy and you know it
And you really want to show it
Clap your hands ...

За твердженням О. Вишневського, інтенсифікація навчання іноземних мов потребує стабільної уваги та концентрації зусиль учнів на предметі навчання, що закономірно спричиняє швидку втому учнів і втрату інтересу до роботи. Це особливо стосується учнів молодших класів, тому досвідчені вчителі планують так звані паузи, під час яких учні рухаються, співають, переключають увагу на щось нове. Перевагу надають тим фізичним вправам, які сприяють розслабленню м'язів спини, таза, шиї тощо. Їх проводять у другій половині уроку. З-поміж них найбільш популярними є такі:

1. Фізкультпаузи. Вчитель подає команди іноземною мовою, учні встають, шикуються біля парт і виконують прості, можливі в умовах уроку фізичні вправи. Команди вчителя можна повторювати всім. Фізкультпауза

триває 1–2 хв.

2. Гра. Перевагу варто надавати коротким рухливим іграм, пов'язаним з хоровим відтворенням скоромовок, куплетів тощо. Вони повинні викликати в учнів захоплення, усмішку, гарний настрій.

3. Релаксаційні вправи: слухання легкої музики та поступове розслаблення м'язів рук, ніг. Такі вправи учні виконують за рекомендаціями вчителя («Сядьте зручно, заплющте очі, розслабте м'язи правої руки» тощо).

4. Пісня. Учні пропонують заспівати раніше засвоєну пісню іноземною мовою. Важливо, щоб це була весела, жартівлива пісня. Спів можна супроводжувати рухами, плесканням у долоні.

Утому та напруженість можна також зняти за допомогою жарту, який у досвідченого вчителя завжди «під рукою» [2, с. 170–171].

На думку Г. Синькевич, проблему використання пісень на початковому етапі навчання можна розв'язати завдяки спеціальному відбору пісенного матеріалу, що відповідає віковим особливостям учнів і доповнюється змістом навчальних посібників. Пісенний матеріал відбирають за чітко окресленими критеріями, з-поміж яких: актуальність, мовна цінність, лінгвокраїнознавча цінність, урахування інтересів учнів вікової групи, інформативність тексту [6, с. 50].

Специфіка пісень вимагає особливого підходу до розроблення форм і методів роботи з нею. Зокрема, потрібно використовувати нетрадиційні методи навчання, щоб пісня стала частиною процесу навчання. Для реалізації практичних цілей навчання іноземної мови форми й методи роботи з піснею повинні мати яскраво виражену комунікативну спрямованість. У процесі розроблення системи вправ на основі пісенного тексту й під час прослуховування акцентувати увагу на використанні схематичної опори-тексту пісні, формулювати низку питань і ситуацій, складати кросворди за змістом пісні. Це дозволяє більш ефективно використовувати пісенну творчість на занятті з англійської мови, зокрема в початковій школі.

Пісні, які використовують на уроках іноземних мов навчають школярів виражати свої почуття й виявляти їх для інших, розвивають фантазію й творчі здібності кожного, виробляють уміння працювати в колективі. Мовленнєве вміння й помірне поєднання англійського слова з музикою ефективно впливає на емоційний світогляд дитини, пробуджує думку, уяву, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, під час використання пісень на уроках іноземної мови в початковій школі можна досягти високих результатів навчання, ефективним є використання вправ на розуміння змісту пісні, лексико-граматичних вправ, вправ на розвиток говоріння та аудіювання. Такі завдання урізноманітнюють навчально-виховний процес, підвищують його результативність.

Зокрема використання пісні на уроці іноземної мови сприяє вдосконаленню навичок вимови, розвитку музичного слуху, дозволяє досягти точності в артикуляції, ритмі та інтонації, поглиблює знання з англійської мови, збагачує словниковий запас. Музичний твір стимулює монологічне й діалогічне мовлення, розвиває творчі здібності школярів, а також є потужним мотиваційним засобом навчання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Белоножко Н. Использование музыкальных выразительных средств в процессе обучения английскому языку / Н. Белоножко // Иноземні мови. – 2001. – № 4. – С. 14–17.
2. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов: Навчальний посібник / О. І. Вишневський. – К.: Знання, 2011. – 206 с.
3. Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови: Посібник для вчителів / О. І. Вишневський. – К.: Радянська школа, 1989. – 224 с.
4. Карпенко О. Вивчення іноземної мови через пісню і музику / О. Карпенко // Англійська мова і література. – 2004. – № 12. – С. 2–4.
5. Орехова И. А. Формирование лингвокультурной компетенции в процессе обучения иностранному языку / И. А. Орехова // Иностранные языки в школе. – 2005. – № 5. – С. 28–30.
6. Синькевич Г. Песня на уроке английского языка / Г. Синькевич // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 50–53.

REFERENCES

1. Belonozhko, N. (2011). *Yspolzovanye muzykalnykh vyrazitelnykh sredstv v protsesse obucheniya anhlyiskomu yazyku*. [The use of musical expressive means in the process of teaching English]. Kyiv.
2. Vyshnevsky, O. I. (2011). *Metodyka navchannia inozemnykh mov: Navchalnyi posibnyk*. [Methods of teaching foreign languages]. Kyiv.
3. Vyshnevskiy, O. I. (1989). *Diialnist uchniv na urotsi inozemnoi movy*. [Activities of pupils in a foreign language lesson]. Kyiv.
4. Karpenko, O. (2004). *Vyvchennia inozemnoi movy cherez pisniu i muzyku*. [Learning foreign language through song and music]. Kyiv.

5. Orekhova, Y. A. (2005). *Formyrovanye lnhvokulturnoi kompetentsyy v protsesse obuchenya ynostrannomu yazyku*. [Formation of linguocultural competence in the process of teaching a foreign language]. Kyiv.

6. Synkevych, H. (2002). *Pesnia na uroke anhlyiskoho yazyka*. [The song is in the English lesson]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАПІТАН Тетяна Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: методика викладання іноземних мов у школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

КАПІТАН Tetiana Anatoliivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Linguodidactics and Foreign Languages, Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methodology of foreign language teaching in school.

*Дата надходження рукопису 17. 08. 2018 р.
Рецензент – д.п.н., професор С. І. Шандрук*

УДК 678. 89.

ДЕМЧЕНКО Юлія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методик дошкільної і початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: pednauk@gmail.com

«УРОК МИСЛЕННЯ» В ДИДАКТИЧНІЙ СИСТЕМІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна система шкільного виховання потребує оновлення, зокрема завдяки урізноманітненню форм навчально-виховної роботи.

У процесі становлення сучасної національної школи в Україні особливої актуальності набувають численні ідеї українського педагога В. Сухомлинського. Великий інтерес у вчителів викликає його досвід у сфері розумового виховання учнів через спілкування з природою, зокрема через проведення уроків на тлі природи.

Дидактична система, реалізована в 40-70 рр. ХХ ст. в Павлівській середній школі педагогічним колективом під керівництвом В. О. Сухомлинського, збагатила теорію і практику вітчизняної педагогіки традицією проведення «уроків на природі», які згодом отримали назву «уроків мислення».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дидактичні погляди В. Сухомлинського в різний час досліджували такі науковці як М. Антоненко, Л. Боднар, О. Замашкіна, Т.Челпаченко та ін.

Мета статті – визначити місце «уроків мислення» в дидактичній системі В. О. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведення «уроків мислення» починалося в початковій школі і тривало в середній ланці. В. О. Сухомлинський

використовував в їхній організації ідеї «радості пізнання», «стимулювання активності думки», «створення вузликів знань», «вбудовування ланцюжків думки» тощо. Для учнів початкової ланки це була своєрідна «Школа радості», вперше описана в епоху Середньовіччя італійським педагогом-гуманістом В. де Фельтре.

Починалися ці уроки зі спостереження за предметами та явищами навколишнього світу, які викликали зустрічні питання, стимулювали почуття цікавості та інтересу. Для підлітків «уроки мислення» ставали поштовхом до пошуку сенсу життя, вибору професії. Проблеми, які обиралися педагогами для проведення «уроків мислення» з підлітками, зачіпали глибинну сутність звичних явищ, вчили аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. «Уроки мислення» ставали засобом самовираження особистості учня, адже В. О. Сухомлинський вважав, що учень, який зрозумів таємниці пізнання природи на «уроці мислення», зможе осмислити свою роль у навколишньому світі. Педагогічний колектив Павлівської середньої школи переконався в тому, що саме система «уроків мислення» готувала учнів до активної роботи думки. «Це стало засобом формування поглядів вихованця, його ставлення до розумової праці і до самого себе» [7, с. 119].

У педагогіці відсутнє наукове визначення «уроку мислення» як форми організації